

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

שם הקורס: השתקפות סיפורי התורה בזמר העברי

שם המרצה: ד"ר יוסף פריאל

שם המחלקה: לימודי יסוד ביהדות

מס' הקורס: 01034-95

Course name in English:

Music course: The reflection of the *bible* in Israeli songs

סוג הקורס: שיעור

היקף נ"ז: 4

שנת לימודים: תשפ"ו

סמסטר: קיץ

13 ימים, בין 6/8 עד 24/8

יום ושעה: כל יום ארבע שעות בין 12:00 ל-15:30:

שעת קבלה: במייל או לפני השיעור

מייל מרצה: yosef.priel@biu.ac.il

קישור לאתר למדה: <https://lemida.biu.ac.il/course/view.php?id=99565>

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

התנ"ך, כספר המתורגם ביותר בהיסטוריה האנושית, הוא אבן יסוד לאלפי פריטי ספרות. גם הזמר העברי המתחדש שהחל להיכתב בראשית הציונות והלך ופרח עם התקדמות המדינה ומוסדותיה, השתמש בתנ"ך, פירש אותו ואף ביקר אותו בדרכו הספרותית. בקורס זה נלמד כמה מסיפורי התנ"ך, מעט על ההיסטוריה של המדינה, קצת יותר על מוסיקה ישראלית, ונחבר ביניהם.

הקורס משלב בין ארבעה תחומים: התרבות הישראלית, הספרות המודרנית, התנ"ך והמוסיקולוגיה.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יתארו שירים הקשורים בסיפורי המקרא.
2. הלומדים יגדירו בהגדרה מדעית מהי צורת שימוש של השיר/הפזמון במקרא.
3. הלומדים יכתבו עבודה על שיר נוסף שלא נלמד בקורס וינתחו אותו על פי המתודה הנלמדת.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו שירים ישראלים.
2. הלומדים יעריכו את דרך השימוש בתנ"ך בשירים שיפגשו בהם.

ערכים

1. הלומדים יפנימו ערכים ומסרים הגלומים הן בסיפורי התורה שילמדו בקורס והן בשירים שיעטפו אותם.
2. הלומדים יעריכו את תרומת הזמר העברי לשימור התנ"ך, ההיסטוריה והתרבות.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מבוא: על המוסיקה וכלי הנגינה בתנ"ך, על מעמד התנ"ך בזמר העברי.	א. השיעורים כולם מתנהלים כדיון. ב. אין רק חובת קריאה, יש גם חובת האזנה להסכתיים	<u>להאזנה</u> פריט מס' 8	על הלומדים לתרום לקורס שיר נוסף שלא נלמד, לנתחו על פי המתודה שתילמד, ולקשרו לתנ"ך
2-3	סיפורי בראשית בזמר העברי.		16	
4-5	סיפור המבול בזמר העברי.		27	
6-7	סיפורי האבות בזמר העברי.		36	
8	השתקפות עקדת יצחק בזמר העברי.		40	
9	דמותה של רחל בזמר העברי.		33	
10-11	מסע המדבר בזמר העברי.		38	
12-13	עשרת הדברות בזמר העברי.		40	
14	סיפורי דוד בזמר העברי (דוד המנגן, גוליית, בת שבע)		60	
15	אליהו ואיזבל בזמר העברי.		45	
16-17	מספרות הנבואה בזמר העברי.		<u>להאזנה</u> פריט 34	
18-20	השתקפות ערכי יסוד מקראיים בזמר העברי (צדק, שלום, אחווה, תשובה, קיבוץ גלויות).		<u>להאזנה</u> פריט 58	
21-22	אמני ישראל שרים מזמורי תהלים.		<u>להאזנה</u> פריט 59	
23-24	אמני ישראל שרים את שיר השירים.		57	
25	ספר משלי בזמר העברי.		<u>להאזנה</u> פריט 37	

26	ספר קהלת בזמר העברי.	63	
----	----------------------	----	--

ציון סופי

מבחן	מטלה	משקל בציון הסופי
70% מהציון הסופי	30% מהציון הסופי	

דרישות הקורס

1. נוכחות! בונוס יינתן למתמידים בנוכחותם.
2. מטלה: על הלומדים לתרום לקורס שיר נוסף שלא נלמד, לנתחו על פי המתודה שתילמד, ולקשרו לתנ"ך.

דרישות קדם

- א. אין!
- ב. מי שלמד את אחד מן הקורסים הסמסטריאליים "השתקפות התורה בזמר העברי" או "השתקפות דברי הנביאים והכתובים בזמר העברי" לא יכול ללמוד גם את הקורס הזה.

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה

- מבוא: על המוסיקה וכלי הנגינה בתנ"ך**
1. תומר אלבגלי ויהודה כץ, הרכבי נגינה מקראיים: הקשרים וייעודים של הרכבי כלי-זמר בתנ"ך, גלות, י (תשס"א), עמ' 409–423. ובקישור: http://asif.co.il/?wpfb_dl=3503
 2. יהודית כהן, "יובל ... אבי כל-תפש כנור ועוגב", תצליל 10 (תשל"ט), עמ' 115–125.
 3. דב שוורץ, כנור נשמתי: המוסיקה בהגות היהודית, אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן תשע"ג (בעיקר פרקים א–ד).
 4. ה' שמואלי, "פרשני ימי הביניים על המוסיקה בתנ"ך", הקונגרס העולמי למדעי היהדות, 4/2 (תשכ"ט), עמ' 409–412.
 5. Joachim Braun, *Music in Ancient Israel/Palestine*, Cambridge 2002.
 6. Isaac Kalimi, "Human and musical sounds and their hearing elsewhere as a literary device in the biblical narratives", *Vetus Testamentum*, 60/4 (2010), pp. 565–570.
 7. Philip J. King, "The musical tradition of ancient Israel", in: Prescott H. Williams & Theodore Hiebert (eds.), *Realia Dei; Essays in Archaeology and Biblical Interpretation in Honor of Edward F. Campbell, Jr. at His Retirement*, Atlanta 1999, pp. 84–99.

מבוא: על מעמד התנ"ך בזמר העברי.

8. יוסף פריאל, הסכת בר-דעת: נוכחות התנ"ך בזמר העברי ב-50 השנים האחרונות, בקישור: https://www.youtube.com/watch?v=_TxMF83vWWE
9. טלילה אלירם, "שירי ארץ-ישראל – מוסיקה יהודית?", דוכן, טז (תשס"ו), עמ' 170–179.
10. עז ותמר אלמוג, דור ה' כאלו אין מחר, חיפה 2016.
11. עז אלמוג, פרידה משרוליק – שינוי ערכים באליטה הישראלית, ב כרכים, חיפה/אור יהודה תשס"ד.
12. ליאורה ברסלר, הסגנון הימתיכוני במוסיקה הישראלית (עבודת גמר לתואר שני) תל-אביב 1983.
13. שרה חפרי-אפלל, שיר הזמר הישראלי משוחח עם המקרא (עבודת גמר לתואר שני), ירושלים תשנ"ה.
14. אביבה סטניסלבסקי, "הזמר העברי ככלי לחוויה בחינוך", דרך אפרתה, יד (תשע"ד), עמ' 121–140. ובקישור: http://www.michlala.edu/Productions/magazines/files/michlol_72.pdf
15. רקפת סלע-שפי, "התפתחות הפואטיקה של הפזמונאות הישראלית בראשית שנות השבעים", אצל: זיוה בן פורת (עורכת), ליריקה ולהיט, תל-אביב 1989, עמ' 76–98.
16. נעה קנארק גלבוע, "מוסיקה היא דת אקוסטית" או: "מקומה של היהדות ברוק הישראלי בעשור המילניום; גבריאל בלחסן כמקרה בוחן", בקישור (באתר אקדמיה) https://www.academia.edu/30612150/%D7%9E%D7%95%D7%A1%D7%99%D7%A7%D7%94_%D7%94%D7%99%D7%90_%D7%93%D7%A_%D7%90%D7%A7%D7%95%D7%A1%D7%98%D7%99%D7%AA_%D7%90%D7%95_%D7%9E%D7%A7%D7%95%D7%A7_%D7%94%D7%99%D7%A9%D7%9C_%D7%94%D7%99%D7%94%D7%93%D7%95%D7%AA_%D7%91%D7%A8%D7%95%D7%A7_%D7%94%D7%99%D7%A9%D7%90%D7%9C_%D7%91%D7%A2%D7%A9%D7%95%D7%A8_%D7%94%D7%9E%D7%99%D7%9C%D7%A0%D7%99%D7%95%D7%9D_%D7%92%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%9C_%D7%91%D7%9C%D7%97%D7%A1%D7%9F_%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94_%D7%91%D7%95%D7%97%D7%9F
17. נתן שחר, שיר שיר עלה נא – תולדות הזמר העברי, בן-שמן 2006.
18. שמואליק טסלר, שירים במדים: סיפורן של הלהקות הצבאיות, ירושלים תשס"ז.
19. יורם סימן-טוב (עורך אתר האינטרנט): שירים במדים, בקישור: <http://www.army-bands.co.il/>
20. Naomi Cohn-Zentner, "Singing the Bible with a Modern Inflection: Scriptural Events, Places and Personalities in Israeli Popular Music", *Journal of Synagogue Music*, 34 (2009), pp. 171–198.
21. הילה שובלי-פולק, שירי המחאה ברוק הישראלי: עיון סגנוני וסוציולינגוויסטי (עבודת גמר לתואר שני), אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן תשע"ב.
22. Motti Regev, *Pop-rock music: aesthetic cosmopolitanism in late modernity*, Cambridge 2013.
23. נעה קנארק גלבוע, "נולדתי במקום הלא נכון": סיפורה של להקת ה'צרצ'ילים' ושל ראשית תרבות הרוק הישראלית", בקישור (באתר אקדמיה): https://www.academia.edu/21649453/%D7%A0%D7%95%D7%9C%D7%93%D7%AA%D7%99_%D7%91%D7%9E%D7%A7%D7%95%D7%9D_%D7%94%D7%9C%D7%90_%D7%A0%D7%9B%D7%95%D7%9F_%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%A8%D7%94_%D7%A9%D7%9C_%D7%9C%D7%94%D7%A7%D7%AA_%D7%94%D7%A6%D7%A8%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D_%D7%95%D7%A9%D7%9C_%D7%A8%D7%90%D7%A9%D7%99%D7%AA_%D7%AA%D7%A8%D7%91%D7%95%D7%AA_%D7%94%D7%A8%D7%95%D7%A7_%D7%94%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%AA
24. מנחם מאוטנר, "גלי צה"ל או ההאחדה של הרוק והמוות", פלילים, ט (תשס"א), עמ' 11–51.

סיפורי בראשית בזמר העברי

25. יוסף פריאל "מטרתם של סיפורי בראשית", הדף השבועי, אוניברסיטת בר אילן, נח תש"ע (מס' 832), בקישור: <https://www.tzohar.org.il/?p=6679>
26. נעם רפפורט, רוק ישראלי 1967–1973, הוצאת מרום תרבות ישראלית 2018.

סיפור המבול בזמר העברי

27. יוסף פריאל, "כיצד נתפס סיפור המבול בזמר העברי?" הדף השבועי 1289, פרשת נח תשע"ט, אוניברסיטת בר אילן, ובקישור: <chrome-extension://efaidnbmnmmnibpcajpgclclefindmkaj/https://www.biu.ac.il/sites/default/files/inline-files/%D7%A0%D7%97%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%9C%D7%AA%D7%A9%D7%A2%D7%98%201289.pdf>
28. שפרה פירסט, פסטיבלי המוזיקה הפופולרית כראי של תמורות בחברה הישראלית, (עבודת גמר לתואר שני), אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן תשנ"ט.

סיפורי האבות בזמר העברי

29. אדוין סרוסי ומוטי רגב, מוסיקה פופולרית ותרבות בישראל, (תרגם מאנגלית ולדי דבוייריס), רעננה תשע"ד (בעיקר: "והזוכה היא... פסטיבלי זמר" – עמ' 151–174; "רוק ישראלי", עמ' 177–240; "מן השכונה אל מצעדי הפזמונים: מוסיקה מזרחית ולגיטימיות" – עמ' 269–295; "מוסיקת עולם בחותם ישראלי: עידן רייכל" – עמ' 338–341).
30. אסנת שרון, "במחשכיו ירושלים: קריאה ב'ירושלים של ברזל' מאת מאיר אריאל ב-1967 והיום", היה היה: במה צעירה להיסטוריה, 11 (תשע"ו), עמ' 84–103, ובקישור: <https://openscholar.huji.ac.il/sites/default/files/hayohaya/files/11-5-sharon.pdf>
31. רוזה טורסקוב, סגנונה הייחודי של עפרה חזה: מקומם של מרכיבים מזרחיים בתפיסתה המוסיקאלית, (עבודת גמר לתואר שני), אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן 2002.
32. יובל ניב, פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי - בין מלחמת ששת הימים למלחמת יום כיפור: פופ בשירות המדינה (עבודת גמר לתואר שני), אוניברסיטת תל-אביב 2006.

השתקפות עקדת יצחק בזמר העברי

33. גלי מנור, רק מלה בעברית: שירי אהוד מנור בין האני לאנחנו, תל-אביב תשפ"א.

דמותה של רחל בזמר העברי

34. יוסף פריאל, תכנית רדיו: המקורות היהודיים בשירת אהוד מנור, להאזנה בקישור: https://www.kan.org.il/player?itemId=58193&playerType=Radio&programId=10197&fbclid=IwY2xjawKhSq5leHRuA2FibQlXMAbicmlkETETwNTZVNfH0a2RCT0d5dnVhAR625dJ3uJ4BWfImoyJC0l0BilWBfKhnwn739n_WCROr59yW6B8t9mr7c0lxw_aem_Jdz9VVnwQy53HR7lq768UA
35. נסים קלדרון ועודד זהבי, ארול אחד: מאיר אריאל – ביוגרפיה, מודיעין תשע"ו.
36. רחל עופר, "גלגולי דמותן של רחל ולאה בשירה העברית החדשה", דרך אגדה, יב (תשע"ג), עמ' 367–385, ובקישור: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpccajpcgclefindmkaj/https://efrata.emef.ac.il/wp-content/uploads/2020/05/19-%D7%A8%D7%97%D7%9C%D7%99-%D7%A2%D7%95%D7%A4%D7%A8.pdf>

מסע המדבר בזמר העברי

37. יוסף פריאל, תכנית רדיו: המקורות היהודיים בשירת עוזי חיטמן, להאזנה בקישור: https://omny.fm/shows/kan-moreshet/24ced0f-08fe-4afd-92d8-b20900955232?fbclid=IwY2xjawKhSv5leHRuA2FibQlXMAbicmlkETETwNTZVNfH0a2RCT0d5dnVhAR625dJ3uJ4BWfImoyJC0l0BilWBfKhnwn739n_WCROr59yW6B8t9mr7c0lxw_aem_Jdz9VVnwQy53HR7lq768UA
38. טליה הורוביץ, "מסע בעקבות נעמי שמר ותנ"ך", שאנן, י (תשס"ה), עמ' 161–196.

עשרת הדברות בזמר העברי

39. יוסף פריאל, "שירת התנ"ך של דודו ברק", מחקרי גבעה, ז (תש"ף), עמ' 75–97.
40. רוני שויקה, "האיש גבריאל: על יצירתו של גבריאל בלחסן", דעות, 64 (תשע"ד), ובקישור: <https://toravoda.org.il/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%94/%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A9-%D7%92%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%9C-%D7%A2%D7%9C-%D7%99%D7%A6%D7%99%D7%A8%D7%AA%D7%95-%D7%A9%D7%9C-%D7%92%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%9C-%D7%91%D7%9C%D7%97%D7%A1%D7%9F>

סיפור דוד בזמר העברי

41. יוסף פריאל, "שירת התנ"ך של יורם טהרלב", מחקרי גבעה, ד (תשע"ו–תשע"ז), עמ' 169–201, ובקישור: <https://www.washington.ac.il/rashutmechkar/files/2018/10/%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%9C-%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%AA-%D7%94%D7%AA%D7%A0%D7%9A-%D7%A9%D7%9C-%D7%99%D7%95%D7%A8%D7%9D-%D7%98%D7%94%D7%A8%D7%9C%D7%91.pdf>
42. שמואליק טסלר, יאיר רוזנבלום – חיים ומוזיקה, ירושלים תשפ"ד.
43. סיון שנהב-שב, פה קבור הכלב: מאפיינים מוסיקליים בכותרת של סנדרסון (עבודה שוות ערך תזה), אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן תשע"ו.
44. טליה אלירם, "שירו של אבא: ארון הספרים היהודי של נעמי שמר", לשוננו לעם, נו/ג (תשס"ז), עמ' 118–130.

סיפורי אליהו בזמר העברי

45. יוסף פריאל, "הארץ הטובה, ההר הטוב ונביאו אליהו בשירי טהרלב", מחקרי גבעה, ה (תשע"ח), עמ' 189–208, ובקישור: <https://www.washington.ac.il/rashutmechkar/files/2018/10/%D7%94%D7%90%D7%A8%D7%A5>

מספרות הנבואה בזמר העברי.

47. יוסף פריאל, "מת אב ומת אלול" לנתן יונתן, רינה בן שחר וניצה בן ארי (עורכות), דברי הכנס התשיעי 'העברית שפה חיה', הוצאת אוניברסיטת תל-אביב והקיבוץ המאוחד תשפ"ג, עמ' 295–308, ובקישור: http://mikrarevivim.blogspot.com/2022/08/blog-post_29.html
48. אסנת שרון, "במחשכייך ירושלים: קריאה ב'ירושלים של ברזל' מאת מאיר אריאל ב-1967 והיום", היה היה: במה צעירה להיסטוריה, 11 (תשע"ו), עמ' 84–103, ובקישור: <https://openscholar.huji.ac.il/sites/default/files/hayohaya/files/11-5-sharon.pdf>

השתקפות ערכי יסוד מקראיים בזמר העברי

49. נסים קלדרון ועודד זהבי, ארול אחד: מאיר אריאל – ביוגרפיה, מודיעין תשע"ו.
50. יורם טהרלב, איזו מדינה: החוויה הישראלית בשירים 60 השנים הראשונות, תל-אביב תשס"ח. (אליעזר בן יהודה – עמ' 16; שיר לשלום – עמ' 78).

אמני ישראל שרים מזמורי תהלים.

51. אדוין סרוסי ומוטי רגב, מוסיקה פופולרית ותרבות בישראל, (תרגום מאנגלית ולדי דבוייריס), רעננה תשע"ד (בעיקר: "והזוכה היא... פסטיבלי זמר" – עמ' 151–174; "רוק ישראלי", עמ' 177–240; "מן השכונה אל מצעדי הפזמונים: מוסיקה מזרחית ולגיטימיות" – עמ' 269–295; "מוסיקת עולם בחותם ישראלי: עידן רייכל" – עמ' 338–341).
52. ישעיה נבנצל, "כלי השיר בספר תהילים", סיני, קז"ג (תשנ"א), עמ' קצג-רא.
53. Nissim Amzallag, "The musical mode of writing of the Psalms and its significance", *Old Testament Essays*, 27/1 (2014), pp. 17–40.
54. Carol Harrison, "Enchanting the soul: the music of the Psalms", *Meditations of the Heart* (2011), pp. 205–223.
55. שרה וידנפלד, המורשת המוסיקלית של ר' שלמה קרליבך: ניתוח הרפרטואר ועיון בעיצוב סגנונו המוסיקלי (עבודת גמר לתואר שני), אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן תשס"ג.

אמני ישראל שרים את שיר השירים

56. נתן אלתרמן, פזמונים ושירי זמר, ב כרכים, תל-אביב תשל"ז-תשל"ט.
57. אפרת ברט, "ביטויי שיר השירים בתקופה של תמורות בשיר הישראלי ובתרבות הישראלית", קריאות ישראליות, 4 (2023), עמ' 150–170.
58. להאזנה: "יפה כלבנה", ההסכת "שיר אחד", בקישור: <https://www.kan.org.il/content/kan/podcasts/p-8131/25386>
59. להאזנה: "לבי ער", ההסכת "שיר אחד", בקישור: <https://www.kan.org.il/content/kan/podcasts/p-8131/33413>

ספר משלי בזמר העברי

60. נועה קנארק גלבע, "נגני נגני גיטרה – להקת כוורת וזהות ישראלית 1967–1976". ישראליים, 7 (2015), עמ' 138–181. ובקישור: <http://in.bgu.ac.il/bgi/israelis/DocLib/Pages/2015/Kanarek.pdf>

ספר קהלת בזמר העברי

61. אברהם זיגמן, מדרש נעמי: נעמי שמר – המקורות היהודיים בשירתה, ירושלים תש"ע.
62. רוני שויקה, שיר חדש – דרשות על יצירות רוק ישראליות, ירושלים 2011.
63. טליה הורוביץ, "הבל הבלים הכל הבל?! עיון בשירי קהלת של נתן יונתן", שאנן, יא (תשס"ו), עמ' 173–208.